

Kısılmayan
bir ses

Mütalaanıza takdim olunan bu gazete mukaddes bir cihadın müdafaaesi için yükselen bir sesi medeniyet dünyasına aksettirmek üzere neşrolunuyor.

Millî Azerbaycan İstiklâl davasının sesi! — İşte bize hayecan veren bir nida!...

Bugün Berlinden istifitizin bu ses, on yıla yakın bir müddetten beri İstanbuldan geliyordu; ve ne kadar tabii idi. Genç bir türk vatandaşı, istilaya uğramış bir türk milletinin gasedilmiş hakkını ve hakmetmiş istiklâlinin müdafaa etmek üzere, türkce olarak, intişar eder bir neşriyate, iltica için kardeş Türkiyeden daha minasip bir yer tasavvur oluna bilirmidi?!

Yabancı rus istilasının kızıl terroru altında, bogucu bir teessürle okunacak bu makalenin azerbaycanlı mücahitlerle doguracağı tesir, bu sabırlan yazarken, bizi bilhassa düşündürüyor. Hayret dolu gözleri görüyoruz - soruyoruz: — meşer ne olmuş?!

— Türkiye Cumhuriyet hükümetinin kararile İstanbulda neşredilen „Odlu-Yurt“, „Azəri-Türk“, „Yeni Türkistan“ mecmualarile „Bildiriş“ gazetesine kapandı!...

— Hayır, olan! Mümkün değil!...

Pisikolojik, manki bir inkâr! — Fakat yazık. Vela meydana. Hakikat bütün çıplaklıkla mevcut... acı mevcudiyet!...

Bizi hayretler içerisinde bırakan bu hakikata şimşik düşman seviniyor.

On yıldan beri İstanbuldan yükselen Azerbaycan esini kısırmak için ellerinden gelen her şeyi müzayaca etmeyen, gazeteleri, mitingleri, demarşları, iftiralari hile ve entrikleriyle hiç durmadan çisan bolşevikler-ruslar ne kadar memnun!...

Neden memnu olmasınlar! Bogdukları genç türk milliyetçilik, cumhuriyetçilik ve hakikatinin itiraz eden sesi artık işidilmez olmuştur! O ses ki sovyet rejimile yürüttüğü mel'un siyasetin iç yüzünü ifaş ediyor ve bolşevik falşerini yüzlerine çarpıyordu.

Evet onlar memnun ola bilir: Milli, muasır, halkçı Türk Cumhuriyetinde Milli, muasır halkçı Azerbaycan istiklâlçilik mekûresinin sesi kısılmıştır!...

İste yaşadığımız devrin acı tecellisi! Tarihin istihası. Bu makûs tecelli karşısında insanı harp sonu, siyasî ahlakta görülen egoizme acıyor!

Yazık devre! Beynelmilel minâse-bata yazık!...

Türkiye tarihinin şanlı şahifelerinden birisini „milletçiler meselesi“ teşkil eder. Diğer şühtunlarımızdan birinde „Küçük Yan“ fiye bir hatıra dere olunuyor. Vaktle hıristyan ve kismende ırkdaş komşuları tarafından parçalanmış bulunan katolik Lehistan da müsülman Türkiyenin göstermiş olduğu tarihi jesti ne derin bir intiba

Pamuk planı baş dutmadı

Azerbaycan Sovyet hükümetile Azerbaycan komünist fırkasının neşrettirdikleri beyanname ve bütün fırka, hükümet, komşomol ve saire teşkilat tarafından alınan ciddi tedbirlerle ve bolşevik matbuatının kopardığı müthiş propagandaya rağmen, Ekimber inkilâbının yıl dönümü şerefi namına yapılan teşvik, rica ve hatta tehditlere bile bakılmıyarak, pamuk yığına (toplama) planı baş dutmadı.

Hükümet hiç olmasa Ekimber (teşrinî sani) iptidasına yıllık planın %80 toplanmasını emir etmişken („Bakinski Raboçi“ 29-10 N 254) neşrolunan resmi malumata göre bu tarihe kadar ancak %47,4 toplana bilmiştir. Şenelik plânce 175,522 put toplanmak lazim iken, sade 83,177,4 toplanmıştır. (Aynı gazete 8-11 N 260).

Azerbaycan'da kanlı vahşetler

İran muhabirimizden aldığımız malumata göre yakınlarda Azerbaycanın Agdam kazası, Berde dairesinden yigirmi müssellah köylü hududu geçerek, İran sersahdarlerine teslim olmuşlardı. Köylülerin silahi alınarak, kendileri Erdebil şehrine sevk olunmuşlardı.

İşbu mülteci köylülerin soyledigine göre köylü partizan hareketlerinden hıncım almakta olan bolşevik hükümeti terip ettiği ceza desteleri vasitasile köylüderle olmanın vahşetler iera etmektedir. Köylülerin erkek ahalişi adeta avlanıyor.

Hali hazırda Erdebilde bulunan bu mülteci berde'ilerin isimleri gelecek nushamızda dercolunacaktır.

Türküstan'da partizan muharebelri

Meşer muhbirimizden aldığımız mektuptan:

Aşkabad ve Hive etrafında partizan muharebeleri şiddetle devam etmektedir. Demir yol katarları zararı vagonlar tarafından hımaye olunuyor.

Basmacılara muharebeye öldürülen birinci Budyonı sivari divizionu kumandanının naşi Aşkabada getirilmiştir.

Birinci teşrin 9'unda neşrolunan bir emirname mütebince âli ve orta rütbede olup 9 seneden beri hizmete olan zabıterlerin teftiş edilmeleri emredilmiştir.

Türküstanında ümumi seferberlik ilan edilmiştir. Seferberlik bilhassa rus ehalisine şamilidir ve 19 dan 31 e kadar yazı olanlara aittir.

„...karakannı, totuşannı bir sehidetle inkiş eden bu hatıra ne büyük kuvvetle tasvir ediyor!...

„Promete“ mecmuasının suali yerindedir: Acaba milliyetçi ve cumhuriyetçi azerler leh ve ya macar vatanperverlerinin Osmanlı imparatorluğu hakkında besledikleri hatıra kabilinden bir tahassüsü Türkiye Cumhuriyeti hakkında beslemek imkânını bulamıyacaklardır?!...

Daha genciz, ümit ediyoruz. Ümit ediyoruz ki bulacaklar. Düşünüyoruz ki kendisinden acı bir teessürle bahsettığımız bu hadise Türkiye Cumhuriyeti ricalının takip ettikleri programdan değil, tatbik ettikleri taktikten ileri geliyor. Gerçi bu kanaattayız ki fazlacı ilerletilen bu taktikten bizzat program ve ideal dahi zarar görüyor.

Türkiyede dahil olduğu halde, bütün cihan tarihi istiklâl mücadelesinin ne çetin yollarından geçmek zaruretinde olduğunu göstermektedir. Bu çok kanlı, dikenli ve enişli-yokuşlu bir yoldur. Azerbaycan istiklâlçularının yolu ise bilhassa sarptır. Düşmanları kendilerini Türkiyeliçilik ve panturizmle itham ederlerken, onlar Türkiyede nelece maruz kalyorlar; sesleri kısıyor. Tarihi düşman rus imperyalizmini Kafkasya dağlarını ötesinde dutmak için bütün Kafkasya milletleriyle birlikte şanlı cüdale can atıyor, fakat bu program tabakkukunda en fazla aladaker olan cenup-taki komşu ve kardeşlerinden sadra şefa verecek bir muamele değil, bir tebessüm bile göremiyorlar!...

Fakat bütün bunlara rağmen, onlar azimlerinden dönmüyor, mücahedelerinden vaz geçmiyorlar. Davaları haklıdır; buna inanıyorlar; ve bu

„...mancı“ gövdecek, ne kadar acı da olsa, tarihin geçici epizotlarına götüks geniyorlar. Bu vakte kadar yedikleri bir çok darbeler gibi bu darbeye de elbet atılacaklardır. Buna şüphemiz yoktur.

Azerbaycan istiklâl mücadelesi, olduğu gibi, devam ediyor. Çeka podromları mücahitlerle doluyor, esirler kafilesi Salofki yollarını dutuyor; köylülerden mütesekkil partizanlar mücahedelerinde berdevam, yeni nesil, istila rejiminin bütün şiddetlerine rağmen, milli ideal arkasında koşuyor!...

Azerbaycanlılar komşuları kafkasyalılar ve aynı yolda yürüten bütün gayirus milletler — Ukrayna ve Türküstanlılarla birlikte kızıl ruslugun da boyaz rusluk gibi çökeceğine kanidiler.

Evet, esasi zulüm, cebir ve istismar üzerine kurulan bu esaret binası, kabil değil, çökecek. Cebirle gelen cebirle de gidecektir. Bizim buna şüphemiz yoktur. Aynı zaman da bunada şüphemiz yoktur ki bugün Türkiyede tatbik olunan bu ifrat taktik uzun boylu yürümez, değişecektir; hak yerini bulacaktır.

Bununla beraber Azerbaycan mücadelesini, bir an durmadan, bütün cihana aksettirmek ihtiyacındayız. Türkiye taktikinin değişeceğine intizaren, Azerbaycan hareketi, pek tabii olarak, sesi kısık kalmaz!...

Bugünden itibaren burada neşrine başladığımız bu gazete iste bu kısılmayan sesin ifadesidir!

Berlinde çıkan bu gazete, İstanbulda kapanan gazetelerin gördükleri vazifeyi devam ettirmekle mükellettir. Onun ne gibi bir maksat

Moskva
memnun degil

Kafkasyalı komünistler azarlanıyor.

Maverayı Kafkasya Komünist teşkilatları Moskvanın ademi memnuniyetini celpetmişlerdir. Son postale atılan bolşevik gazetelerinde okunduguna göre teşrinî sani 31 tarihli karamamesile Umum Sovyetler İttihadi Komünist fırkası Merkez Hey'eti Maverayı Kafkas fırka komitesile Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan komünist Merkez Hey'etlerini mezenmetmiştir. (azarlamıştır).

Moskva'ya göre Maverayı Kafkas komünistleri pek büyük hatalar işlenişlerdir: Kollektivize işinde ısratın ancak, teknik cihetini nazara alarak, mes'elenin siyasi cihetini ihmal etmişlerdir, ki bu ihmalen istifa eden sovyet düşmanları köylüleri kendi taraflarına celpederek muhalifete sevkemişler ve hükümete oldukça müşkülât çıkarmışlardır... (ışyanlara işare).

Moskva'ye göre Maverayı Kafkas komünist komitesi İktisadi ve kültürel meslelerde haddinden fazla merkez yeticilik yaparak, federasyonı teşkil eden Maverayı Kafkas federasyonunda milli komünist fırkası merkezlerini teşebbüs ve faaliyetlerini akim bırakmıştır.

Maverayı Kafkas fırka teşkilatlarında ijtihat ve tesannü yoktur. Bir çok sahsı garazlar ve grupculuk burrada şiddetle hükümfermadır. Bu yüzden de mes'ul bu sahsın muhalifetlerini teşebbüs melerde şu ve ya bu gruba mensup nâcibler tayin olunuyormuş.

Moskva bu hususta bilhassa Azerbaycan komünistlerini muhaeze ediyor. Son zamanlarda burrada fırka müdürleri aleyhinde olunan bir şekilde intrikler ve muhalifetler vukubulmuştur. Bu muhalifetin bilhassa neft işitaisi işleri üzerinde pek fena teşirleri görülmüştür.

Kafkasyalı“ osakların beceriksizliklerini yüzlerine vurduktan sonra Moskva onlara bir takım dersler verecek gelecek Seneye neler yapmak lazım geldiğini kayıt ediyor.

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin 26 — X tarihli nushasında okunduguna nazaren Maverayı Kafkas komünist teşkilatının efkârını terviç eden „Zarya Vostoka“ gazetesinin Moskvada neşrolunan „Pravda“ tarafından tenkide maruz kaldığını nazara alarak, ve bu tenkid hakkı görece, Maverayı Kafkas fırka komitesi mezkûr gazetenin başmuharriri Lişetsi vazifesinden çıkartarak, onun yerine, muvakkaten Grgoryanı tayin etmiştir.

Gazetenin kabahati komünist fırkası tarafından yürütülen siyasi hattı hareketi terviçte zaiflik imiş.

Yeni sovyet
tayinleri

Bolşevik fırkası Maverayı Kafkas komitesinin icimai ümumisi kararile Kartlaşvili mezkûr komite birinci katipliğinden azolunarak, onun yerine Orhalaşvili tayin edilmiştir.

Aynı zamanda Orhalaşvilerin açık kalan Maverayı Kafkas Federasyon komiserler hey'eti rivasetine sabık Azerbaycan komiserler hey'eti reisi M. Musabekof tayin edilmiştir.

ve program takip edeceğini ifade için bir cümle kafiledir:

— Kısılmayan bir ses!...

M. E. Resul-zade

Rusların ermeni siyaseti

(Azerbaycan'dan mektup)

İstila rejiminin Azerbaycan Türklüğü üzerine icra etmekte olduğu bin-bir vahşet ve imha ameliyatının bugün, başında rusların „Ermeni siyaseti“ durmaktadır. İmperyalist Rusya'nın Kafkasya'da, bilhassa Kafkasyanın Azerbaycan kısmında an'anevi, siyasetini teşkil eden bu ermeni siyaseti, şimdi daha bariz ve açık bir şekilde meydana çıkmış bulunmaktadır. Gerek dâhilde, gerekse haricte mes'elenin artık kimse için gizli bir tarafı kalmamıştır. Türkiye'de, İran'da, Suriye, Irak, Balkanlarda ve Avrupa'nın diğer aksamlarında yaşamakta olan ermeniler Kafkasyaya celbedilecek, bilhassa Azerbaycanın garbi ve cenubi garbi kazarları Gürcistanın Karadenize çıkan cenup vilayetlerinde yerleştirilecektir.

Ermenilerin bundan kazançları aşikârdır: rus sünğüsünü istinaden, Azerbaycan ve Gürcistan hesabına, Batum tarikle Karadenize çıkaracak büyük Ermenistan vücutte getirilmiş olacaktır. Rusya'nın kazancı ise, Azerbaycan'la Gürcistan gibi Kafkasyanın Rusya'dan ayrılmasına gâhışan, milli istiklâl müdâalesinden, bir an için olsun, vaz geçimiyen „Tehlikeli milletler“e karşı Kafkasya'da emni bir müttelik elde etmiş olacaktır.

Herkesce, dosta ve düşmana ap aşikâr belli olan bu siyaset, ruslarla ermenilerin Azerbaycanla Gürcistana karşı birleştirilmekte olan bu „müşterek interes“ komünistlerin kendilerine de gizli değildir. Bunu, bu siyasetin iç yüzünü ruslar ve ermeniler kadar Azeri ve Gürcü komünistleri biliyorlar. Yavaş yavaş komünist teşkilatlarında, muhtelif sovyet müesseselerinde çıkan itiraz ve şikâyet sesleri açık içtimalar, hatta konfranslara ve matbuata kadar aksetmekten geri kalmıyor.

Millî hareketin bu Azerbaycan'da ve Gürcistan'da olduğu kadar ruslaştırma siyaseti Ermenistan'da görünmez. Azerbaycan bolşevik matbuatı bütün müessesce ve teşkilatlarını rus elinde olduğundan, türklere hiç yerde memuriyet verilemediğinden, köylere kadar muamelelerin, ilk mekteplere kadar 'resmî dilin rusca olmasından şikâyet etmektedirler. Bunun üzerine ardı kesilmeyen ve Azerbaycanın Bakü, Mugan, Mil, Şirvan v. s. muntakalarını doldurmakta olan rus muhaceretinde ilave edecek olursak, ruslaştırma metodu hakkında satihî de olsa bir

malumat edine bilirsiniz. Bu rus siyasetinin vücutte getirdiği umumi kin ve nefret 3 seneden beri devam eden kanlı köylü kıyımları ile münevverler, hatta komünist gençler arasındaki mukavemet, muhafazet ve protesto hareketini doğurmuştur.

Zengin Bakü petrollarıyla pamuk yurdu olan Mugan'dan vazgeçmek istemiyen gâşip Rusya adam aklı yerleşe bilemek için Kafkasyanın vahdetini bozacak ve kendisine yardımcı olacak bir „alet“e muhtaçtır. Böyle bir „alet“ olmazsa şimali Kafkasya, Azerbaycan ve Gürcü gibi hüriyet ve istiklâlleri uğruna yorulmaz müdâdelere malum olan milletler arasında tutunamayacaktır. Her İmperyalist devletin kendi müstemlikelerinde tatbik etmekte oldukları bu „parçala ve hükmet“ siyasetini, Rusya bir asırdan ziyadedir ki Kafkasya'da tatbik etmekte çarlık Rusyadan kat'iyen farklı olmayan kız Rusya, Türkistan'da, Şimali Kafkasyada olduğu gibi, cenubi Kafkasya'da dahi aynı siyaseti takip ediyor.

Rus ve ermeni bolşeviklerinin iddealarına göre Ermenileri dünyadan Kafkasya dahiline toplamak ve yerleştirmek iki büyük fayda temin ediyormuş; biri: Sovyetler aleyhinde olan Taşnak-ermeni faaliyetine bu suretle nihayet verilmiş olacak, ikincide: ermeni gibi „muktedir“ istihsal kuvvetleri kazanılmış olacaktır.

Bu motif Azeri ve Gürcü komünistlerini tatmin edecekmi? Bunu, gerek aşağı, gerekse orta ve yukarı komünist muhafızında artmakta olan ademi memnuniyetin en yakın zamanda ala bileceği ceryan ve istikamet gösterecektir.

Bu hususta gördüğüm resmi makamlara yakın Türk komünistlerinden biri bana şu cevabı verdi:

— Moskva, ermeni mes'elejini halletmek ve onları Kafkasyaya toplamak için en münasip ve psikolojik zamanın şimdi olduğu kanaatindedir. Bir taraftan beyenimel vaz'iyet buna müsaittir, diğer taraftan Taşnakların sarsılmış olan nüfuzu buna imkân vermektedir.

— Peki, dedim, ya Türkiye'nin hududunda büyük bir Ermenistan vücutte getirilmesi...

Sözümü kesti ve dedi ki: — Canım, Suriyedeki ermeniler de geliyorlar, Moskva zanediyor ki, Suriyedeki ermeni hareketinden hâlas olacaktır.

Bir dostun hatırası

Neşriyatımızdaki zaruri tatil esnasında en iyi dostlarımızdan birini gayp ettik. Geçen Eylül ayının iptidalarında Lehistan paytahtı Varşova ensalsi ender görülen bir ihtifal ile, milli bir merasimle en aziz evlatlarından müşyo Tatens Holuykonun bekayamı topraga tapşırıyordu (tevdi ediyordu).

Cenazenin teyşindeki azemet ve izdihâm müteveffanın Lehistan için ne büyük bir zıya olduğunu gösteriyordu. Holuyko marşal Pilsutski yarannın ileri gelenlerinden ve idealist muhâfızlarından idi. Filer devlet firkasının parlamento grubu reis muavinliğinde bulunuyordu; bundan evvel dahi haricive nezareti şark işleri müdürliğinde bulunmuştu.

Cenaze merasiminde göze çarpan bir hususiyet de vardı: Lehli taazüvler ve teşkilatlarından maada, son vazifelerini dea emek üzere, gerek teyşide ve gerek tertip olunan eza ihtifallerine Varşovada yaşayan mültice koloniler de kendi mümessilleri, natıkları, çelenk ve bayraklarla iştirak etmişlerdi. Bu hususta azerbaycan kolonisi de vazifelerini görmekte kusur göstermemişti.

Lehliлер güzide bir vatanperverin matemini duyuyorlardı. Lehistanın müsarifi bulunan milli kolonilere mensup siyasi mütticiler de en aziz bir dostlarını gayp ettiklerinden teessürlerini, kendilerini dostlukla karşılayan lehlilere arz ediyorlardı.

Tatens Holuyko kim idi ki? ... Suale, mevzuu bizi en ziyade alâkadar eden hususiyetini nazara alarak, cevap verelim:

O Rusyada milletler meselesine vakif ve milli hareketler hakkında hüsnü tevecüh besleyen bir adam idi. Hüriyyet ve istiklâlleri için çâşan idealistlere sempati beslemenin, o, hüriyyet ve istiklâl

için bu işe Türkiye'de memnun kalacaktır.

Ya Azerbaycan ve Gürcistan halkı?...

Azerbaycan ve Gürcistan halkını bu mes'eleye karşı alacakları vaz'iyet, ermeni halkının mukadderatı ile oynayan ermeni ricalının akiselim imtihaında almış oldukları numero ile çok alakadardır — dedi ve güldü.

Moskvanın Kafkasyada bir fesat tohumu ekmekte olduğunu herkes müdrükür. Bu fesat tohumunun vereceği acı, meyvalları yavacağı ateş Gürcü ve Azeri halkı kadar eskiden „komşu“ unvanını almış yerli ermenileri de korkutmaktadır. Kafkasyaya müşellet olmuş kanlı ve tah-

riç çalışmanın ne olduğunu daha unutmamış bulunam lehli idealistler için manevi bir borç olduğuna kana idi.

Bunu o sade sözde degil, bir muharriir ve cemaat adamı sıfatı ile de isbat etmiş, bir çok yazılarında ve çıkışlarında bu mefkuresini terviç etmiştir.

Küçük Yan

Varşovada hususi bir odasını kiraladığım evin ailevi misafirleri vardı. İhtiyar ev sahibesinin başka şehirdе yaşayan kıza iki küçük çocukları ile beraber bayrakları büyük anelerinin yanında geirmek için gelmişlerdi.

Erkek çocuk pul meraklısı imiş; koleksiyon yapıyordu.

Sizde türk pulları varmı? — dedi.

Var, dedim, gelde verelim.

Odama geldi. Pullara son derece sevindi...

Kaç yaşındasın, ismin ne?

— 11 yaşında, Yan! ...

Ha, Yan Sabeski! — dedim!

Yok, dedi, ben Sabeski olamam! O büyük adam!...

Sabeski kimdir? ve ne için büyüktür, diye sordum.

Yan anlattı:

Sabeski lehlerin milli kahramandır. Türklere karşı harp etmiş. Hıristyanlığı müdafaa etmiş. Yeniçeriler Viyanayı zapt ediyorlardı. O yetişmiş, onları perişan etmişti! ... Varşovada Yan Sabeskinin bir statusu da var. At üstünde duruyor, ayakları altında bir türkü cıgıyıyor ...

— E, sen türkler hakkında yalnız şu kadarmı malumata maliksin; dâna başka bir şey biliyor musun? — diye sordum.

— Biliyorum! — dedi.

— Ne biliyorsun bakalım? — dedim.

Sovyet maliyesinin menaziri

Hali hazırda Sovyet Hükümeti maliye cihetinden pek büyük müşkülât içerisinde bulunmaktadır. Uzun müddetli krediler teminle, muhtelif garp kapitalistlerine dağıttığı siparişler ve kendi ihracatını hissedilir derecede arttırdığına bakılmıyarak, o müthiş bir çıkmaza girmiş bulunmaktadır.

Son zamanlara kadar Sovyet ticaretinin arslanı payını Almanya alıyordu. Sonkü o sene zarfında diğer devletler bolşeviklerle alış-veristen çekindikleri halde, bir takım iktisadi ve siyasi mülahazalara, Almanya sovyetlere para bırakıyordu. Almanyamın şu anda yaşadığı mali iflas aynı zamanda bolşevik maliyesi üzerinde dahi şiddetli müessir olup sovyet hükümetini gâvvet müşkül bir mevkiye koydu, şöyle ki bolşevikler şimdi kendi tahahütlerini bile ifa edemiyorlar. Almanya sanayi aleminin organı olan „Frankfurter cavytung“ gazetesinin yazdığına göre hali hazırda 200 milyon marklık sovyet bonoları ellerde tolasarak kimse onları ciro etmek istemiyor. Bu yazı bolşeviklerin Almanyada ne derecede itibardan düştüklerini gösterir. Sovyet Rusya ile Almanya arasındaki alış-veriş müvazenesi daima ikincinin lehine idi. Almanyan Rusyadan bir milyar sipariş

aldığı halde oradan ancak 400 milyon marklık mal alıyordu. Sovyet hükümeti aldığı eşyanın fiyatını uzun müddetli (bir seneden bir buçuk seneye kadar) kredilerle ödediği halde, kendi mallarını Almanyaya ya nakit para ve yahut kısa müddetle kredi mükabilesinde satıyordu. Bu muamelede, iktisaden Almanyanın kazandığı görülüyor sada mali taraftan, muamele her zaman Sovyet Rusya lehine oluyor. Şüphesiz Almanya bu vaz'iyete sırf siyasi noktaya nazardan tahammül ederek, kendi siyasi müttelikli Sovyetlerin askerî hazırlığını teşkil eden besh-senelik plan tahkim ediyordu. Elbette ki sovyet siparişleri ekseriyetle Almanya hükümeti tarafından temin olunuyordu.

Rusyada gayrimüthaberrik olarak yatırılan almanya sermayesinin mikdarı hakkında okucuya bir fikir vermek için resmi bir alman rakamını zikredebiliriz. Bu rakama göre almanlar tarafından bolşeviklere verilen ve Almanya Hükümeti tarafından temin olunan kredilerin, mikdarı 4 milyar frankı bulmaktadır. Buraya hükümet tarafından temin edilmiş iki milyara yakın hususi kredileri de ilave ediniz. Almanya malî imkânları için bu rakam azami bir mikyastadır. Salahiyetli maliyecilerden bir çoku, tereddüt etmeden, Almanyamın yaşamakta olduğu mali

bühranın sebeplerinden biri olarak, şu uzun müddetli kredileri görüyorlar.

Mesele bununla bitmiyor. Unutmayalım ki İngiltere, İtalya ve Çeh-İslovakya gibi memleketlerin dâhî Rusyada konserve edilmiş sermayeleri vardır ve bu sermayenin umumi miktarı 7 milyar frankı bulmaktadır. Dimek ki Sovyet Rusya Avrupa tarafından kendisine bırakılmış bulunan 13 milyara balg gayrimüthaberrik, uzun müddetli bir krediyi kendi elinde tutmaktadır.

Bu bürün vereleceği zaman bir müddet sonra, şüphesiz, gelecektir. Bu kadar parayı bolşevikler nereden alacaklardır? diye bir sual kendiliğinden geliyor. Bu hususta Rusya artık Almanyaya ümit bağlayamaz. Muhafazakâr hükümete malîk İngiltere ile bolşevikler müşkül anlaşılabilir. Bilhassa ki İngiltere kendisi bizzat malî bürhan geçirmektedir; kendisinin Almanyada 10 milyar franka karip gayrimüthaberrik sermayesi vardır ki, yakın bir zamanda bu sermayeyi geri alabileceğini dahi ümit edemez. Moskvanın bir facası dahi şundadır ki İngiltere hükümeti hali hazırda gömrük tarifelerini yükseltiyor ve bu suretle kendi dahili pazarını sovyet emtiasına karşı korumak istiyor. Amerika dahi dollarnı çok büyük müşkülâta sokuttan kurtuya bildi; Bundan maada, bolşevik dempingi Amerika sanayinden bir kısmını bozmuştur;

Şöyle ki Rusya'nın Amerika kredisine de ümidi olamaz.

Şimdi de bakalım, Sovyet Rusya dahilinde malî teşkilat ne vaz'iyettedir. 1931 11 hazirana kadar Sovyetler İttihadi dahilinde, 52 milyar franklık bir para tedavül ediyordu ki bundan yarısı asıl para, diğer yarısı da devlet veznesi obligasyonu halinde idi. Bu nukude gösterilen madeni karşılığın pek arık olduğunda malumumuzdur. Tabloyu temamlamak için dahili istikrazları 60 milyar franka yetiştininde ilave etdim.

Bütün bu borçları ödemek lâzım. Bolşevikler buttabi her şeyden evvel harici borçlar telaşa düşürüyor ki onları tasviyesine hazırlanmışlar. „İzves'ya“ gazetesinde Harici ticaret vekaletinin (Vneshtok) cenubi memleketlerdeki ticaret hey'etleri reistlerine gönderilen tuhaf bir talimatnamenin mezumnu deprecülmedişti. Bu talimatnameneye göre reistler tedviye zamanı gelen borçların kapanması hususunda hiç bir vecihle Moskvyaya ümit-vari olmamalıdır. Ticari hey'et reistleri, hesabata tanzim ettikleri zaman, vaz'iyeti tasviye hususunda bir çıkar yolu arararak, teap eden deviyonunu bulmalı, bulamadıkları takdirde ise, bonoların taliki hususunda bankalarla itilafa girmeli sadece tabirle „her kes başım bizzat denizinde korumalıdır“. İşte, lâzım gelen deviyonunu bulmak için Londra tica-

N. Ramışvili Katilinin muhâkemesi

(Paris muhabiri mahsuzundan)

Teşiri saninin 1 inde his mahkeme- si bundan 7 ay evvel Milli Gürcüstan nazırlarından N. Ramışvili öldüren Ca- nukvadzeyi 10 sene hapis cezasına mah- kûm etti.

Ramışvili'nin ne suret katil edildiği vaktile bizim neşriyatından dahi kayıt olunmuştur.

Ramışvili emsali eni bulunan bir tipti. Hususî hayatında her neşile yaşayan, alışveriş münecih bir şahsiyet idi. Metotlarında sert yasurlu olan bu adamın hakiki bir idisti olduğunda şüphe yoktur.

Merhum hayatını tenile siyasi mü-

Çocuk anlatmaya başladı:

— Lehistan insanı uğrakken Tür- kiye protesto etmiş. İda yakın zaman- lara kadar Türkiye yanında, mahsus bir merasim üzere ecacı isimleri isim- lerile çağırıp Sultana idim ederlerken, filen yokken, Lehistan sefirinde alet- usul çağırıyor ve ecacında „gayıptır“ diye söylüyorlarmış.

Milli kahraman Koska ruslara karşı kıyam ettiği zaman Akria ile beraber Türkiye dahi onun lede bulunmuştur. Türkiye Lehistan müdafisine hüsnü ka- bul göstermiştir. Mesir sairimiz Mitske- vic orada meftundur.

Hayret ettim... him bu tafsilat 11 yaşındaki çocuk neren biliyordu.

— Bu malumat nede nereden?

— Mektepde öğüyorlar, ben tarih dersini çok severdim dedi.

— Hanya, Visla şhiri ile türk süva- risine ait bir lejan vardı onu da biliyo- rumuz? — diye sorduk:

— Hay, hay! — dedi ve anlattı:

— Türk süvarisi zaman Visla nehri- den atına su içirir. o zaman Lehistan tekrar mustaki olak, diye halkta bir iftikar vardı. Hem bile de oldu. Harp esasında türk süvaleri Vislaya kadar geldilerdi ya!...

Küçük Yaman bu hikâyesi büyük Yaman maruf muhabesinden az muessir dediği!...

Bir münasebeti gelirse, Yani tasvir edeceğim diye düşünmüştüm.

İstanbuldaki müsesi türk neşriyatının kapandığını işidine bila ihtiyar, küçük Yaman hatırladı!...

Fazla yazmak ismem. Nokta! ...

Azeri

cadelede geçmişti. Gençliğini Sosyal- Demokratizm ideolojisine sarfetmiş bu- lanan Ramışvili, tarih, Gürcü sosyal- demokratların milli Gürcüstan teşkil et- meye sevkettiği zaman, yeni pozisyonun en aktif ve müteassip bir müdafisi kesil- miştir. Milli Gürcüstan hükümetinin dahiliye, hariciye, harbiye vekaletlerinde ve bir müddet baş vekaletinde bulunan merhum bu hükümetin sağlam direklerin- den idi. Milli Gürcüstanın rus bolşevik- leri tarafından istila edilmesine üzerine Fransa'ya iltica eden gürcü hükümetinin düşmana karşı devam ettirmekte olduğu mücahedelede Ramışvili'nin rolü daha bü- yük olmuştur. Gürcüstanın şefi Jordan- ya N. Ramışvili'nin katilinden bahis nu- kunda „sağ elimiz kesildi“ demiştir, ki bu tabir ziyân gürcü komşularımız için ne kadar muessir olduğunu gösterir.

Ramışvili'nin ismi müstevli bolşevik- lerin hiddet ve nefretini şiddette celpe- den bir gürcü ismi dir. Mahkemede mak- tûlün ailesile Gürcüstanı temsil ve hak- larının müdafaa eden fransız avukatı Moro Caferinin söylediği doğrudur. Ramışvili- nin katilinden en ziyade sevinen şüphesiz kızıl Moskva olmuştur.

Ramışvili'nin idealisti, fedakâr bir hür- riyet mücahidi ve yılmaz bir gürcü vatan- perveri olması haddi zatında bizim ona hürmet ve muhabbetimizi celbe kâfidir. Fakat merhumun hatırası bizim için daha başka sebeplerle de azizdir. Ramışvili Gürcüstanın diğer kâfkasyalı milletler- den mücerret, kendi başına halâs ola- bileceğine kani olanlardan değildi. O kendine has enerjile Kafkasya konfede- rasyonu fikrini partizanlığı yapırdı. Bütün meharetini umumi düşman Rusya imperyalizmine karşı mücahede vahdetini husula getirmek için sarfeden bu müca- hid Türkiye vukubulan inkılabın ehem- yetini sezmiş, gürcü siyasetinin müslü- man ve türk komşularına eyi geçinmek esası üzerinde yürümesi lüzumuna kam olmuştur. Ruslardan ayrılmış Türkiye sizi istila eder, diye gürcüleri tehdit edenlere daha 23 senesinde neşrettiği risalesinde, jeni Türkiyedeki hareketi tahvil ederek, cevap vermiş ve gürcü milletine: „Osmanlı imparatorluğu yok, milli Türkiye ise bize düşman değildir“ demiştir.

Aynı zamanda Ramışvili milli Azer- baysan hareketini yakından tanımuş, onun objektif ve subjektif imkânlarını anlamış bir siyasi idi. Azerbaycanlılar da onu tanırlardı. Her zaman olduğu gibi bu mütakabil muarife mütakabil bir hürmet ve muhabbete sebep olmuştur. Şöyle ki Ramışvili'nin iftûlü sade gürcü-

Azerbaycan'da köylü hareketi

Pamukların hükümete teslimden imtina eden azeri köylüleri takip olunuyor.

Kazalarda seygar mahkemeler faaliyete başladı.

Köylüler kolhozcuları öldürüyorlar.

Bakü gazeteleri pamuk mahsulünün toplanması ve hükümete teslimi münasebetile Azerbaycanın pamuk ziraatı ile işğal eden kazalarında köylülerin mü- his faaliyete başlamış olduklarını haber vermektedir. („Bakinski Raboçi“ 15.— 25. 10. 1931.)

Köylüler pamuğu hükümete vermekten imtina ediyorlar. Bir çok kazalarda ko- yun ve mal sürülerini pamuk tarlalarına bırakarak imha etmişlerdir. Gazeteler

bu yüzden pamuk planının ikmal edilme- digini, köylülerde ve kazalarda seygar mahkemelerin işe başlamış olduklarını, tevkil edilmiş köylülerin listesini derec- tirmektedirler.

Vaziyeti olduğu gibi tasavvur ede- bilemek için Bakü gazetelerinin bu husustaki neşriyatından bir kaçını misal olarak aynen alıyoruz.

„Cerahbert mahyesinde kolçomak köy- (sahifeyi çeviriniz)

leri değil, kendisini bilen azerbaycanlı- ları da kaderlendirmiş, dağıtar etmiştir.

Bu umumi ve hususî sebeplerdir ki katil Çanukvazdenin muhakemesini gürcü- ler kadar azerbaycanlılar da alaka ile beklemektedirler.

Çanukvazde Ramışviliyi gürcüstan istik- lâl hareketinin bozucusu ve şahsenede onun (yani katilin) işsiz ve sefil kalma- sının müsebbibi olduğu için öldürdü- ğünü ifade etti. Fakat mahkeme hu- zuruna çıkan bir çok muhtelif sınıf ve milliyete — o cümleden bir kaç avupa- llar — mensup olan şahitler makûlün bir milli kahraman ve hürriyet mücahidi olduğunu teyit ettiler. Ramışvili'nin Ca- nukvadzeyi işsiz kalmaya sebep olduğu işe isbat edilemedi.

Gürcü vekili Moro Caferi iki saat yarım devam eden pek parlak nutkunda, Gürcüstan tarihini hülâsa ederek, N. Ra- mışvili'nin bu tarih teki rolünü tasvir ettikten sonra, katilin bu adamı niçin öldürdüğünü izah eder mantıklı bir edile beyan edemediğini kaydederek, Çanukva- zenin meçhul bir takım kuvvetler elinde kör alet rolü oynanmış olduğu neticesine geldi ve bu hafi kuvvetin Moskva ol- duğunu dava etti, Ramışviliyi öldürten ku- vetir Kutepofu çaldırtan kuvvetir, dedi ve bu gibi hafi kuvvetlere alet olabilecek kabiliyetindeki her türlü kör ve sakat- ları bir ibret olmak üzere katilin ceza- landırılmasını talep etti.

Katili, Ukrayna atamanı maruf Petu- ranın katili Şvasbergi olduğu gibi, diğer bir çok bolşevik intirikleriyle alakadar işleri müdafaaesini maruf ve bir zaman hatta bizzat komünist fırkasına bile gir- miş bulunan avukat Torres müdafaa edi- yordu. Torres müdafasını sırf demago- jik bir esase dayandırmaktan başka bir

taktik bulamadı. Jordanya hükümetinin sosyalist, internasyonalist proleter dik- tatorluğu taraftarı, marksist ve aynı za- manda alman taraftarı bir hükümet olduğuna beyan ile Caferinin juriler üzerinde doğruduğu tesiri zail etmek için bütün telakatını sarfetti; ve asıl hadiseyi ise ancak işsizlikle izah etmelidir, dedi. Vaktile rus ordusunda Fransam mütte- fiki olarak harbeden bu adam burada işsiz kalmış, münaicir teşkilatın ellerinde dutan gürcü sosyal-demokratlarından aksi müamele görünce canı acımış, böyle iftira bir harekete geçmiştir, diye katilin beraatini talep etti.

Mahkemenin kararı ise malum, Karar ümmiyetle eyi bir tesir ile karşılan- mıştır.

Muhakeme esasında rusca söylemek üzere çıkan karakteristik bir hadiseyi burada bilhassa kaydedemiyor isteriz.

Fransızca bilmeyen katil ve bazı şahit- lerin tercime için mahkemede rusca bilen bir mütercim ihzar edilmişti. Fakat fran- sızca bilmeyen ve ya fransızca için kafi bilmeyen gürcü şahitlerden bir kısmı rusçayı bildikleri halde bu lisanla beya- natta bulunmak istemediklerini ileri sür- erek, icretince mütercim istedi. „Gürcü sosyal-demokratlarından Mineç, Ramışvili bu hususta ısrar etmekte Torres mahkeme reisine, o rusca biliyor, ne için söyle- yorum? diye hitap edince, şahit, evet“ di- yorum, fakat söylemek istemiyorum, de- yince Torres jurilere — „görüyorum- sunuz taassübü“? diye müdaccat edince, Moru Caferi, „öylede lazımdır“ diye kestiirdi.

Makdonalt misalini zikre ihtiyac gös- tirmeden bu hadise kendisi müsoy Tor- rese isbat etmeli idi ki düşünk sosyalist- lerin bugün milli partizan olmaları çok mümkün ve vakidir!... Azerbaycanlı

ret müessiliği 30.000 ton bugdaya pa- zara çıkararak ucuz fiyata satmıştır.

Dahili borçlar kesesi ise, tab ma- kinesi'nin yardımcı kolayca hallonuyor. Ne zararı var? Besenlik planını başari- ması için fevraları bir faaliyete devam ediyor ya! Bu planı başari'ye getirmek için 75 milyar altın rubleye ihtiyac olduğu ta- iptedice hesap idi. Beşenlik plan bir çok kasalar tutmuş yine yutacak, fakat kendisini erdemek gayri müm- kün! ... Sovyet rejiminin şimdiki bütün manası İttihadın hisadî iktidarının inkisaf e möhkemleştirilmeğe ibaretidir. Bu hu- sustaki icraatı düzeltmek ve yahut gevşet- mek demek — bolşevizmin yıkılması demektir. Beşenlik planı ikmal etmek Stalin ile etrafı-ketiler için bir bismile, bir ide fikr, bir düşünkümdedir. Bu onlar için bir ölüm-den mes'alesidir. Kendi- lerinin kapitalizmin üzerindeki zaferleri bu planın teknil ve tükünine bağlıdır. Bunun için dir ki, Kreşin iflas etmiş Alman- yamı yerini verecek ikinci bir manba arayıcı ki kend sanayinin şimdiki de o çeşmeden sirap tisin. Bu maksatla bolşevikler Fransayı gözde almışlardır. Evet, Fransa bugün Avrupa devletlerinden mali cihazi sağlam, azim miktarda sermayeye malik bir memlekettir. Düşükler müş- küll vaziyetten kımak ve sallanmış büt- celerinin müvazelenendirme için bolşevikler işte şu çözüme yanaşmak istiyor-

lar. En müktedir diplomatların onlar bu maksatla seferber haline koydular. Hariciye komiseri Litvinof kendisi Gene- vreye geldi. Fransa hükümeti ile temasa girişti ve Fransayı mandırmak istedi ki ne iktisadî, ne de siyasi cihetten bolşevikler Avrupayı tehdit etmiyorlar. Mü- zakere başladı. Sovyet sparişleri ve on- ları mali cihetten temin edecek vasıtaları kendi elinde merkezleştire bilecek bir şirket teşkilî teşebbüsyle fransız sanayi ehillerinden mühim bir grup meydana atıldı. Bu grubun maksadı fransız tacir- lerini bolşeviklerle muameleye girişmek zarardan korumaktır. Bir sözle bu grup fransa vatandaşlarının Sovyet Rusya ile yapacakları alış-verişî tevazzün ettirmek — bolşeviklerle hesata tasavvuru kabul olan muvaffakiyetsizliklerden saklamak- tır. Bize göre meselenin şu şekli nazari bir mahiyettedir. Kendi tabiatları itibar- ile kapitalistler bolşeviklerden daha az mütecekkildirler. Merkantalistlerin hayati prensipi kolay kazanmaktır. Şöyle ki Moskva ile ayrı ayrı muamelede bulun- mayı durdurmak — müşkül iştir. Mesele- nin asıl can orasındadır ki bolşevikler yalnız mütasavvur şirket vasitasile alış- veriş etmeye razı oldukları takdirde bile nakit paraya ve yahut kısa müddetli kre- diye satacak, uzun müddetli krediyale- raklardır. Fransa hükümetinden kredi- lerinin Fransada temin edileceği hak-

kında red cevabı almak, şüphesiz, bolşeviklere pek büyük bir darbe olmuştur. Fransız sanayi ehillerinin maksadı Mos- kva ile yapılan ticari müvazenenin açığını kapamaktır. Fakat bir şeyi fransızlar nazardan kaçınıyorlar ki bu müvazene düzele bile ancak kâğıt üzerinde düzele- cekler; çünkü bolşeviklere, fark etmez, gerek Fransaya ve gerek sair memleket- lere kendi mallarını, başka markaile de olsa, ucuz fiyatlarla sevkedecek, pazarı malla dolduracaklardır. Sovyetlerin kre- diye olan ihtiyacını şimdice izah etmedi- midik! Amerika ile Avrupa devletleri bu hususta kendilerini temin edemedikleri takdirde kendileri için sade bir çare kalı- yor, ki oda kendi emtialarını eneniye pa- zarlara atmak ve ucuz fiyata satmak suretille nakit toplamaktır. Sovyet dem- pingi yine karşımıza çıkıyor. Sovyet sanayinin kuvvetlenmesi nisbetinde dem- ping tesirinde kuvvetlendiği hisolunur. Beşenlik plan daha tenam olma- mıştır. Onun küşnen husulu ise Amerika markanez sanayinin ihlal etti, ingiltere pamuk pazarını sarstı, Finlandiya da bir çok kereste fabrikaları kapanmıştır. İsveç kibrit mamulâtı zailmiştir, hububat pa- zarlarında ağır tebeddüller vukua gelmiş- tir. Bütün bunlar iktisadî sahada zühura gelen darbelerdir, beşenlik planı ise daha başka esaslı taraftı vardır. Planın en mühim ağırlık noktasını Sovyetlerin

agir sanayii teşkil eder. Şimdi sanayi Rusya'da başlı döndüğü bir sür'atle inkişaf ediyor. Bütün bunlar Sovyetlerin askeri iktidarını kuvvetlendiriyor. Malum- dur ki Stalinin asıl maksadı Rusyanın iktisadî rifahı değil, kapitalist dünyasına mühibik darbe endirmekti.

Fransız sanayi ehilleri ve kapitalistler- ile icra olunan müvazerenin bolşeviklere memul bir netice ile bitemeyeceği her türlü şüphenin haricindedir, daha şimdiden aşıkardır ki bolşeviklere hükmet- tirilenden temin olunmuş uzun müddetli kredi mukabilinde mal alarak, kısa müd- detli kredi ve ya nakit paraya mal sat- mak imkânı verilmeyecektir. O halde ne olacak? Tediye müddetleri yaklaşan borçların nasit verecekler? Nakit ede- cilerinin yegane çaresi rus emtiasını ucuz fiyata satmak — „demping“ denilen şeyi azami suretle inkisaf ettirmekti. Cihan iktisadiyatının bugünkü vaz'iyetinde ikti- sadî buhranın gitiricekte artan vaz'iyetinde dempingin kuvvetlendirilmesi mevcut buhran katastrofik bir mukyasa çıkara bilir.

Bütün bu söylenenlerden tam bir tu- zuhla anlaşılmalıdır ki, Sovyetlerin ticar- eti inkisaf motivele, Rusyanın mal ala- cak olan mali gruplar, bu hareketlerle bir taraftan iktisadî cihan buhranını daha ziyade kuvvetlendirecek, diğer taraftan, bilhassa azim bir harp teşkilâtı yaratmaya müteveccih beşenlik plan- larının teknihi için bolşeviklere maddî yardımda bulunacaklardır.

Dr. Mir Yakup

İstiklalcılar cephesinde

Ukrayna komünist fırkasında

Ate ajansının Rıgadan verdiği habere göre Moskva, Ukrayna komünist fırkası erkânı arasında cere bir tebeddülât yapmağa karar vermiştir. Tebeddülâtın asıl maksat, fırkânın idare mevkîinde bulunan Ukraynalıların mesul mevkîlerden alınmasıdır. Ukraynalı komünistlerin protestosuna bakılmıyarak Stalinin reisliğinde bulunan Politbüro, şimdiye kadar nisbeten mustakil bir vaziyette bulunan Ukrayna fırka baş kitabecini bu nisbi muhtariyetten mahrum etmiştir. Bundan başka ayrı bir teşkilat olmak üzere Ukrayna kom. fırkası dahilinde kendini gösteren milliyetçilik cereyanı ile mücadele maksadıyla yeni bir kitapet ihdas edilmiştir. Bu suretle Ukrayna komünist fırkası nisbi de olsa eski muhtariyetini tamamen gâybedekere umum itihâl komünist fırkasının bir vilayet şubesi haline girmiştir.

Azerbaycan'da

Temizlik amelîyesi

Son gelen Bakû gazetelerinde okunduguna göre („Bakinski Raboçi“ N. 236) komünist fırkası Azerbaycan proleter yazarlar cemiyetine dahil bulunan yazarlar arasında bir temizlik yapılmasına karar vermiş ve temizlik amelîyesine girişmiştir. Gazetinin ehemmiyeti mahsus ile kayıtlı olarak bakılırsa temizlikten asıl maksat proleter yazarları arasında sokulupta türkçülük, milliyetçilik, müsavatsızlık propagandası yapan yazarları meydana çıkarmak ve cemiyet haricine atmaktır. Milliyetçilik idesinin son edebiyat mahsullerinde mühim bir yer işgal ettiğini kaydeden gazete bu cereyanı mücadele maksadıyla makaleler mecmuasından ibaret bir kitabın ihtisâr ettiğini haber vermektedir. „Edebiyatta burjuvaz görüşü aleyhinde“ unvanını taşıyan kitabta göya Çobanzade, İsmail Hâkim ve Musahhanlımın panfiristik metodoloji ve ideolojileri „ifşa“ ve tenkit edilmiştir.

Cabarlının yeni bir piyesi

Yeni ayın gazetesinde okunduguna göre Azerbaycan türk sahnesinde „Ayдын“, „Oktay El oğlu“, „Ođgelini“, „Sevil“, „Almas“ gibi kıymetli eserler veren genç dramaturg Cafer Cabarlı, 1905 namını taşıyan yeni bir piyes yazmıştır. 1905 inkılabının muayyen bir epizodunu tasvir eden bu yeni piyesi müellifin diğer eserlerinde olduğu gibi muallifin „münakki“lerinin hücumuna maruz kalmaktan kurtulmamıştır. Bolşevik „münakki“lerine göre hususî bir takım vakaların tasvir eden eserde kültürlü bir inkılâp hareketi gösterilmemiş ve amele grevlerine yer verilmiştir. İnkılâplar adı bir terörist, inkılâpta kana kan, intikam hissin-

İstiklâl neşriyatında İstanbul devri

Millî Azerbaycan neşriyatının İstanbuldan harice neklî hakkında husule gelen zaruret ile Millî Azerbaycan İstiklâl neşriyatında bir marhele tesbit edilmiş oluyor. İsbu nusha da bu marhelede neklî bir mahiyet arzettiği hakkında bir fikir vere bilmek için, „İstanbul devrinin“ bir hülasasını yapıyoruz.

1922de Moskva meclisinden firar ile İstanbula gelen Resulzade M. Emin Bey „Azerbaycan Cumhuriyeti“ nam kitabının neşrettilerinden sonra, „Yeni Kafkasya“ mecmuasını neşrine başlamıştır. İlk nushası aynı senenin Eylülünde de çıkan bu mecmua 15 günde bir defa olarak mecmua 100 nusha çıkmış, dört senesinin bitirecek beşinci senesinde iken hükümet tarafından kapanmıştır.

„Yeni Kafkasya“ ihtisâr başlaştığı zaman gayri rus milletlere mensup şimdiki istiklâlci mühâcir gazete ve mecmua-

Gürcüstan komünist fırkasında

Son zamanlarda Azerbaycanda olduğu gibi Gürcüstan merkezî komünist fırkası erkânı arasında kendini gösteren milliyetçilik, grupçuluk ve inkılâp alehîdir hareketleri üzerine Gürcüstan kom. fırka merkezî ceziri bir tebeddülâtla lüzum görerek merkezî komitenin birinci kitabî Kartvelaşvili ve ikinci kâtip Davdiyani-nin azline karar vermiştir. Bundan başka fırka dahilinde gittikçe şiddet kespeden milliyetçilik, grupçuluk cereyanını ele başlanırları ve mesul komünistlerden Pantulava, Okudjana ve Lomidze bulundukları mesul mevkîlerden atılarak fırka erkânı umumîyesî karşısında şiddetli protestolara maruz bırakılmışlardır.

Azledilen komite kâtibleri yerine birinci kâtip olmak üzere maruf Çekistlerden Maveraı Kafkasya ve Gürcüstan G.P.U. reisi Beriya, ikinci ve üçüncü kâtip olmak üzere Meladze ve Karulov tayin edilmiştir. („Bakinski Raboçi“ N. 268, 16. 10.)

den mütevellit bir hareket gibi sırf fevdi olarak gösterilmiştir.

Eserin bolşevik zihniyetle yazılmadığını iddia eden „münakki“ler piyesini temamen tadil edilmesini fikrini ileri sürmektedirler.

Okuyan Bül-bül

Bakû gazetelerinde okunduguna göre Azerbaycan hanendelerinden Bül-bül İtalyadaki tahsilini ikmal ettikten sonra Azerbaycana avdet ederek, yakınlarında Bakû'nun opera tiyatrosunda ilk konserini vermiştir. Konserin programında maruf Avrupa opera mağmaları ile beraber millî Azerbaycan opera makamları ve halk şarkileri kayt olunmaktadır. Bül-bül mükemmel Avrupa tahsil görmüş Azerbaycan ilk opera müğannisi, ki bunu Azerbaycan musiki ve sahnesinin yeni bir kazancı gibi kayt etmek lâzımdır.

Muhallif türk komünistleri

Bakûden verilen bir malumatla göre muhallif türk komünistlerinden 18 adam vazifelerinden çıkarılarak Moskva'ya sürülmüşlerdir. Bunların arasında reislerden ve komiserlerden Ali Haydar Karayef, Yusuf Kasımov, Mir Cafer Bağrov ve Celil Mehmetzadeler de varmış. Mir Cafer Mehmetzade dahiliye komiseri ve „Çek“ reisi bulunuyordu.

Dadaş kontrol altında

Bolşevik matbuatının verdiği habere göre Azerbaycan komiser hey'eti reis vekilligine Moskvadan kararlî Kravitsberk nam birisi tayin edilerek Bakû'ya gönderilmiştir. Bu tayinin hali hazırda komiserler hey'eti reisliğinde bulunan Dadaş Bünyat-zade üzerinde bir kontrol mahiyetinde olduğunu keşfetmek için fâleci olmaya pek lüzum olmasa gerek.

larından daha hiç biri tesis edilmiş değildir.

„Yeni Kafkasya“nın kapanması üzerine „Azeri-Türk“ mecmuası tesis olunarak, aynı program takip etmiştir. „Azeri-Türk“ mecmuası 20 nusha neşredildikten sonra, tevakküf ugramıştır.

Bunu müteakip „Odlu-Yurt“ tesis edilerek son zamana kadar devam etmiş ve mecmua 32 nusha olarak çıkmıştır.

Aynı zamanda haftalık „Bildiriş“ gazetesini tesis edilerek son arizeye maruz kalınca 58 nusha neşre elemiştir.

Gazetelerinden maada M. A. N. tarafından ondan fazla kitap, risale ve saire neşredilmiştir.

„İstanbul devri“ millî istiklâl mücadelesi ve neşriyatında pek mühim bir devre olarak Azerbaycan tarihine geçecektir.

Son posta

İran muhabirmizden aldığımız hususî mektupta aşağıdaki haberler kayt edilmiştir:

Samuhli Mehmet Kasım

Senelerden beri müstevlî rus bolşeviklerine karşı mücadele eden Samuhli partizan reisi maruf Mehmet Kasım 10—12 yakın paranzile beraber İrana iltica ederek, Tebrize gelmiştir.

Kafkasyalı mühâcirler

Sulduz ile başka taraflere sürülmüş Kafkasyalı Azerbaycan mühâcirlerinin Tebrize dönmelerine müsaade verilmiştir. Hudud boylarından başka nerede isterlerse mühâcirlere yaşamak için imkân veriliyor; hatta Tebriz büyük bir şehir olduğu için orada da kalabilirler.

Bakû'da ihtisâr

Muhbirimizin öğrendiğine göre Bakû'de, emek almak için, kooperatif karşısında sıra bekleyen kadınlar hayecana gelecek kooperatif hücumla canları kırmışlardır. Bu hadise üzerine artan ızdıham dağıtmak için gelen kız askerler silah kollamak mecburiyetinde kalmış, bir kadın yaralanmıştır. Bunun üzerine amelden

bir kısmı grev yaparak ihtisâr mahalline gelmiştir.

Gürcüstan türkləri üzerinde kızıl vahşet

Gürcüstanın Azerbaycanla hemhudut şark vilayetlerinde Tiflis merbut Borçalı kazası türklere meskündür. 235 köyün ibaret bulunan bu kazanın 190 köyü türktür.

Her zaman cesaretle maruf olan bu türkler sonu isyanlarla bolşeviklere karşı epeyi mücadele etmişlerdir. Borçalı bulundukları mevki itibarile Azerbaycan kıyamçılarile Gürcüstan ve Ermenistan kıyamçılar arasında birleştirici bir rol oynamakta idiler.

Şimdiki halle kolektivistlere karşı isyanlarından dolayı köylülerden intikam alan istila hümeti bilhassa Borçalı türkləri üzerinde vahşetlere itera ediyor. Hususî muhâbirimizden alınan mektupta, sonkü isyanın yat'iyen iştirak etmemiş olan Orta Borçalıdaki türk köylüleri dahi imha ve tahrip edilmiştir. Bu köylülerin yerine rus ve ermeni mühâcirlerinin yerleştirilmeğe olduğu, Gürcüstan mümessilinin Milletler Cem'iyetine verdiği muhtıra da kayt olunmuştur.

„Musavat“ fırkası ile mücadele

16 Teşrinî sani tarihli „Komünist“ gazetesinde okunduguna göre Azerbaycan Merkezî ve Bakû fırka komiteleri, Azerbaycan Merkezî İhtisâr komitesi bir müddet evvel Maveraı Kafkasya komiserleri hey'eti reisliğinde tayin edilen

G. Musabekov Azerbaycanın „siyasî medenî yükseliş“inde gâşığı ve bilhassa „inkılâp alehîdir“, „Musavat“, fırkasile mücadele „işinde aktif ve basu sıfatile iştirak ettiği için kızıl bayrak emek nişanile taltif edilmiştir.

Azerbaycan'da köylü hareketi

(mabat)

ülker pamuk toplatılması aleyhinde aktif mücadeleye girişmişlerdir. Her tarafta tarlalara çıkmamak için propaganda yapılmaktadır. Orta halli köylüler mal karayı pamuk tarlalarına sürmek suretile pamuğu imha ediyorlar.

Seyyar mahkeme Magaviz, Kamirvan ve Mardaker köylerinde üç köylüleri birer seneden 18 aya kadar hapsa mahkûm etmiştir . . .

„Göyçay kazasında pamuk istihzaratı çok zayıf geliyor. Teşrinî evvelin yarısına kadar toplatılması lâzım gelen pamuğun ancak yüzde 19 nisbetinde toplatılmıştır. Hususî ziraat sahibi olan köylüler vermekle mükellef buldukları mükârları yalnız yüzde onbir nisbetinde vermişlerdir. Bir çok köy sovyetlerinde pamuk vermekten imtina eden köylüler üzerinde nümunevî mahkemeler tertip edilmiştir . . .

„Sanhor, Cebrail, Kürdemir, Samuh, Ağcabedi, Tavuz, Aksu, Zengelan kazalarında Nahçıvan muhtar cumhuriyeti ekin komisyonları reisleri, halli köylülerin pamuklarını teslim etmelerini temin için lâzımı tedabir almadıklarından, Azerbaycan yüksek mahkemesi tarafından mes'uliyete celbedilmişlerdir . . .“ („Bak. Raboçi“ 15. 10. 1931.)

„Bilesuvar kazasında (Mugan) Teşrinî sani ayının birine kadar yalnız pamuk planının yüzde 17 nisbeti ikmal edilmiştir. Hususî ziraat sahibi köylüler ancak verecekleri pamuğun yüzde üçünü vermişlerdir . . .

„Kürdemir nahiyesinde hususî ekin sahipleri 33 hektar pamuk ekmişlerdir. Pamuğu hükümete vermek için köylüler 27 hektar pamuk ekimini hayvanlara oflatmışlardır. Kürdemirin Elvant, Korkin ve Tazekent kolhozları pamuk ekimini hayvanlara yedirmekte devam ediyorlar. Şahtal nahiyesinde köylüler gelenekî koyunlarını pamuk tarlalarına bırakıyorlar.

Bu nahiyelerin köylüleri üzerinde mahkeme tertibine ihtiyac vardır. („Bak. Raboçi“ 18. 10. 1931.)

„Agdam, Terter, Tavuz, Kürdemir, Kara-Su, Aksu, Kara donlu, Bilesuvar, Samuh, Kurtkaşen, Zengelan, Nahçıvan ve Kara bulak nahiyeye kaza ve vilayetleri

pamuk hazırlığında en son safta bulunuyorlar. Bütün Azerbaycan dahilinde pamuk planı ancak yüzde 14—18 nisbetinde ikmal edilmiştir. İsimleri yukarıda kaydedilen azalar ise 3—10 nisbetinden adları kaa tahayya geçmiştir.

Halli köylüler uzuliferini ifa etmemekte ısrar ediyor. Komünist fırkasının emrine bakılmıyarak Azerbaycan ziraat komiserile kaza komünist teşkilatları halli köylülerle karşı hiç bir tedabir almıyorlar . . .“ („Bak. Raboçi“ 20. 10. 31.)

„Kürdemir kazasında köylüleri pamuğu teslim etmemeye tahrik eden Umud Ali oğlu, Nuh efendi, Ali Bey ve Ağacan Samet oğlu, seyyar mahkeme tarafından işkjer sen hapsa mahkûm edilmiştir.“

„Salyan kazasında pamuk vermekten imtina eden köylüler aleyhine 20 mazbata tanzim edilmiştir. Bilesuvar, Ağdam v. s. kazalarda aynı şekilde bir çok mazbatalar tanzim edilmiştir. Fakat Azerbaycan baş müddesi şumunligi maznun köylüleri tevkiif etmemektedir . . .“ („B. Rab.“ 22. 10. 1931.)

„Agdam kazasında pamuk mükellefiyetini ifadan imtina eden 15 köylü tevkiif edilerek mahkemeye verilmiştir.“ („Bak. Rab.“ 23. 10. 1931.)

„Pamuk mükellefiyetini ifadan imtina eden Salyan kazası Seyitler köyü sakinlerinden Mehmet oğlu Mehmet, Mir Hamza ve Şerif oğlu, Karaveli köyü sakinlerinden Mehti İsmail oğlu, Neriman ve İbat işkjer sen hapsa mahkûm edilerek emlaklarında yüzde 30 nisbeti müsaderede edilmiştir. Karakaş sakinlerinden Zekâulla Tağı oğlu iki sen hapse, üç sen sürgüne mahkûm edilmiş, aynı köyden Süleyman B. Melikbey oğlu Fetulla ve Zegerin mühâkemesine devam edilmektedir.“ („Bak. Rab.“ 24. 10. 31.)

„Komünist“ gazetesinde okunduguna göre Şirvan kazasında mensup Sadadil nahiyesinde köylüler tarafından beş kolhoz reisi öldürülmüştür. Bundan maada, gazete, diğer köylerde dahi komünistlere taarüzler vaki olduğunu ve iki mühim komünistin yaralandıklarını bildirmektedir.

Mes'ul müdürü: Herbert Wolf, Berlin SO 16. — Sonendrukeri: G. m. b. H. matbaası, Berlin-Charlottenburg 4.